

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

13(22)

2013

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

 VILNIUS 2013

Leidybą finansuoja
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA
Sutarties Nr. LIT 7-53

REDAKcinĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Lietuvos edukologijos universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKcinĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:

European Reference Index for the Humanities (ERIH)

EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete, SocINDEX with Full Text

Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė</i> (Vytyis Čiubrinskas)	5
<i>Foreword</i> (Vytyis Čiubrinskas)	7

Straipsniai / Articles

Ieva Kripienė

Šiuolaikiniai imigrantai iš Lietuvos transnacionalinėje erdvėje: Niujorko atvejis	9
Contemporary Immigrants from Lithuania in a Transnational Space: The Case of New York. Summary	31

Liutauras Labanauskas

Užsienyje išsilavinimą įgijusio jaunimo „sugrįžimo į Lietuvą“ patirtys	35
The ‘Return to Lithuania’ Experiences of Young Lithuanians who Graduated Abroad. Summary	55

Vitalija Stepušaitytė

„Namai – tai tas jausmas, kad esi reikiamoje vietoje reikiamu metu“: <i>namų</i> konstravimo ypatumai migruojant	59
‘In the Right Place at the Right Time’: The Constructions of <i>Home</i> in the Process of Migration. Summary	78

Will Gordon

Mobile Livelihoods: A Case Study of Lithuanian International Long-Haul Truck Drivers	81
Mobilus gyvenimas ir pragyvenimas: Lietuvos tarptautinių tolimųjų reisų vilkikų vairuotojų atvejo analizė. Santrauka	101

Robert Parkin

Administrative Reform and Its Consequences in the Tribal States of 2000 in India	103
2000 metų administracinė reforma ir jos pasekmės gentinėse Indijos valstijose. Santrauka	120

Saulius Matulevičius

‘Indianism’ in Lithuania: Re-enchantment of the World through ‘Playing Indians’	123
„Indianizmas“ Lietuvoje: pasaulio įprasminimas „žaidžiant indėnus“. Santrauka	142

Tacjana Valodzina

Kaimo daktaras ir jo praktika liaudiškojo religingumo požiūriu Baltarusijoje	145
Village Doctors and their Practice from the Point of View of Folk Religion in Belarus. Summary	166

Diskusijos / Discussions*Auksuolė Čepaitienė*

Apie etnografinį faktą, pateikėjų asmenvardžius ir discipliną	169
On Ethnographic Facts, Personal Names of Informants, and the Discipline. Summary	178

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija. V. Savoniakaitė (sud.) (<i>Vilius Ivanauskas</i>).....	179
Rasa Paukštytė-Šaknienė, Vida Savoniakaitė, Žilvytis Šaknys, Irma Šidiškienė. Lietuvos kultūra: Aukštaitijos papročiai (2007), Dzūkijos ir Suvalkijos papročiai (2009), Mažosios Lietuvos ir Žemaitijos papročiai (2012). Ž. Šaknys (sud.) (<i>Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė</i>)	182
Petras Kalnys. Žemaičiai: XX a. – XXI a. pradžia (<i>Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė</i>)	191
Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė. Lietuvių šeima vertybių sankirtoje (XX a. – XXI a. pradžia) (<i>Petras Kalnys</i>)	199
Ю.І. Внукович. Літоўцы Беларусі. Этналагічнае даследаванне (<i>Jonas Mardosa</i>)	203
Tomas Pabedinskas, Rasa Pranskevičiūtė. Subkultūra (<i>Reda Šatūnienė</i>)	208
Beatrix Gombosi. „Köpönyegem pedig az én irgalmasságom...“ Köpönyeges Mária ábrázolások a középkori Magyarországon. „Mein weiter Mantel ist meine Barmherzigkeit...“. Schutzmantelmadonnen aus dem mittelalterlichen Ungarn (<i>Skaidrė Urbonienė</i>)	212

Konferencijos / Conferences

XVI pasaulinis ISFNR kongresas Vilniuje (<i>Salomėja Bandoriūtė</i>)	215
XI SIEF kongresas Tartu (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	218
X Rusijos etnografų ir antropologų kongresas (<i>Jonas Mardosa</i>)	219
Trys SIEF tyrimo grupės <i>Ritualiniai metai</i> konferencijos (<i>Skaidrė Urbonienė</i>)	223

Sukaktys / Anniversaries

Etnologė, kultūros ir meno tyrinėtoja Giedrė Tallat-Kelpšaitė-Niunkienė (<i>Vida Savoniakaitė</i>)	227
---	-----

Konferencijos

XVI pasaulinis ISFNR kongresas Vilniuje

2013 m. birželio 25–29 dienomis Vilniuje pirmą kartą įvyko pasaulinis Tarptautinės folkloro naratyvų tyrimų draugijos (*International Society for Folk Narrative Research*) kongresas. Renginį organizavo Lietuvos literatūros ir tautosakos institutas ir Vilniaus universitetas.

Į XVI ISFNR kongresą, kurio bendra tema buvo „Folklorinis naratyvas šiuolaikiniame pasaulyje: vienovė ir įvairovė“ (*Folk narrative in the modern world: unity and diversity*) atvyko per 250 dalyvių. Įvyko keturios plenarinės sesijos ir du atskiri simpoziumai: tarptautinio „Religinių pasakojimų tinklo“ (*Belief narrative network*, trumpiau – BNN) simpoziumas „Religinių pasakojimų apibrėžtys“ (*Boundaries of belief narratives*) ir užkalbėjimų tyrimų komiteto (*The ISFNR Committee on Charms, Charmers and Charming*) simpoziumas „Užkalbėjimai popieriuje ir užkalbėjimų praktika“ (*Charms on paper, charms in practice*). Taip pat vyko dvi apskrito stalo diskusijos: „Litvakų pasakojimai šiandien“ (*Narrating the litvaks today*), kurioje aptartos Lietuvos žydų folkloro perspektyvos, ir „Kam folkloro tyrėjams analizuoti „negyvas“ sakmes?“ (*Why should folklore students study dead legends?*), kurioje aptarti praktiniai legendų tyrinėjimai.

Pirmąją kongreso dieną ypač įdomus buvo Budapešto universiteto (Vengrija) profesoriaus Vilmos Voigt plenarinis pranešimas „Niekada nebegriš“ (*Nunquam revertar*), kuriame kalbėta apie folkloro naratyvus moderniajame pasaulyje, apie tai, kad senos folkloro formos dingsta negrižtamai, taip pat keltas klausimas, ar folklorui gresia išnykimas. Šis klausimas

pagrįstai iliustravo šiuolaikinio folkloro problematiką visuomenėje, kurios dauguma tiki, kad ši mokslo šaka merdi, nes jos tyrimų laukas asocijuojasi vien su archajiškų kūrinių tyrimais. Vilmosas Voigtas savo pranešime argumentais pagrindė faktą, kad folkloras supa mus kiekvieną dieną: tai ir senosios patarlės, ir *Facebook* tinkle gimstantys naratyvų žanrai. Antrąjį pranešimą skaitė Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto mokslininkė Giedrė Šmitienė, kuri iliustratyviai pagrindė šiuolaikinių folkloristikos tyrimų tarpdiscipliniškumo svarbą. Jos pranešime „Pasaulis, kuris mąsto manyje“ (*The world that thinks itself in me*) aptartas individualus tyrimas: lauko tyrimų metu tyrėja kalbino seną kaimo moterį, gyvenančią pagal gamtos ritmą. Ekspedicijos medžiaga analizuota kaip naratyvai. Jie buvo grindžiami ir interpretuojami per fenomenologijos ir folkloristikos mokslų prizmę.

Antrąją kongreso dieną Joann Conrad iš Berkelio universiteto (JAV) skaitė pranešimą apie naratyvų laiką ir vietą „Laikas, erdvė ir naratyvai... dar kartą, tik ši – su jausmu“ (*Time, space and narrative... again, this time with feeling*). Buvo akcentuojama, kad naratyvai tarsi gyvi organizmai, kurie nuolat kinta, t. y. derinasi prie esamo konteksto, pavyzdžiui, pasakų siužetas ir iliustracijos. Autorė išsamiai aptarė pasakų iliustracijų raidą: modernizmo, avangardo, kubizmo daromą įtaką pasakų leidiniams, taip pat Kazimiro Malevičiaus iliustracijas ir t. t. Įdomi buvo ir pranešimų sesija apie modernaus pasaulio (kompiuterinius ir interneto) folkloro naratyvus „Modernaus pasaulio folkloro naratyvai: kompiuteris

ir internetas“ (*Folk narrative in the modern world: computers and the internet*). Violetta Krawczyk-Wasilewska iš Lodzės universiteto (Lenkija) ir J. Andrew Rossas iš Šveicingeno universiteto (Vokietija) pristatė netradicinį kulinarinių puslapių interneto tinklaraščiuose tyrimą. Jų kūrėjai dažniausiai neturi kulinarinio išsilavinimo, bet ilgainiui tampa savotiškomis interneto „žvaigždėmis“, nes šiandien madinga gaminti namuose, taigi randasi būtent toks šiuolaikinio folkloro atspindys interneto erdvėje. Haifa universiteto (Izraelis) mokslininkės Maria Yelenevskaya pranešimas buvo apie internetinius kelionių portalus. Ji aptarė įvairius tinklaraščius ir interneto puslapius, kuriuose žmonės dalijasi savo kelionių patirtimi, pataria, klausia, diskutuoja. Tokie interneto puslapiai taip pat yra šiuolaikinio folkloro naratyvų žanras. Maskvos universiteto (Rusija) mokslininkės Darios Radchenko pranešimas apie grandininius laiškus „...ir nieko neatsitiko: grandininių internetinių laiškų parodijos“ (*...and nothing ever happened: parodies and jokes about chain letters on the internet*) buvo ne tik informatyvus, bet ir smagus. Papasakota, kas yra „grandininis laiškas“, bei aptartas pasikeitęs interneto visuomenės požiūris į jį. Anksčiau žmonės gėrėdavosi platinamais gražiais vaizdeliais ar tikėdavosi kažkoku stebuklingu būdu tapti laimingi ar turtingi persiųsdami grandininį laišką savo draugams, o šiandien interneto vartotojai tokių laiškų vengia ir iš jų šaiposi. Autorė pridūrė, kad grandininiai laišakai ant popieriaus pradėti rašyti dar Viduramžiais ir buvo vadinami „švento Antano lenciūgėliais“. Šis tyrimas įrodo, kad dažnai net nesuvokiame, jog susiduriame su folkloru kiekvieną dieną.

Trečiąją kongreso darbo dieną Pertti Anttonenas iš Helsinkio universiteto (Suomija) pranešime „Pasimetę tarpsemiotiniame vertime? Archyvuojamų folkloro

naratyvų kontekstų problema“ (*Lost in intersemiotic translation? The problem of context in folk narratives in the archive*) kalbėjo apie tarpsemiotinį vertimą ir kylančias konteksto problemas. Kalbėdamas apie vertimą, autorius teigė, kad folkloro vertimas visuomet bus miglotas, nes kontekstas, ypač senųjų laikų naratyvinės medžiagos, niekada vertėjui nebus aiškus iki galo. Visuomet išliks klausimų, į kuriuos vertėjas atsakymų neras, o tai privers jį interpretuoti. Antrasis plenarinės sesijos pranešimas buvo ypač įsimintinas – mokslininkas Francisco Vaz da Silva iš Lisabonos universiteto (Portugalija) pristatė netradicinę pasakos „Raudonkepuraitė“ interpretaciją, kurioje analizavo pasakos herojų veiksmus, joje vyraujančią simboliką ir ontologijos ryšį su stebuklinių pasakų topografija. Vėliau vyko naratyvų žanrų (*Narrative genres*) sesija, kurioje išsiskyrė Helsinkio universiteto (Suomija) doktorantės Ulla Savolainen pranešimas apie autobiografinius žmonių, ištremtų į Kareliją, atsiminimus. Galima teigti, kad folkloro sąvoka apima platų naratyvų medžiagos spektrą, kad folkloristai visame pasaulyje tyrinėja įvairius žmonių prisiminimus, memuarus ir pasakojimus.

Paskutinėje kongreso plenarinėje sesijoje buvo proga susipažinti su Islandijos universiteto mokslininko Valdimaro Hafsteino pranešimu „Kondoro skrydis: pasakojimai Jungtinėse Tautose“ (*The condor's flight: storytelling in the United Nations*) apie Jungtinių Tautų (*United Nations, UN*) ir Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos (*World Intellectual Property Organization, WIPO*) požiūrį į tradicinę kultūrą, intelektinę nuosavybę folklore ir kt. Mokslininkas savo pranešime akcentavo beribį folkloro žanrų judėjimą ir maišymąsi, folkloro išsaugojimo problemą ir besikeičiantį kontekstą visuose folkloro žanruose. Įdomi buvo ir alternatyvių tikėjimų tyrimams skirta sesija (*Alternative beliefs: from*

vernacular to practices), kurioje daug dėmesio sulaukė Anastasijos Astapovos iš Tartu universiteto (Estija) pranešimas apie Baltarusijos prezidento Aleksandro Lukašenkos biografiją „Prezidento biografija: oficialus diskursas *versus* alternatyvūs tikėjimai“ (*Biography of the president: official discourse vs. alternative beliefs*). Jauna mokslininkė papasakojo apie oficialiąją prezidento biografiją ir tą biografiją, kurią žmonės pasakoja neoficialiai (vad. paskalos). Įdomus ir kiek netradicinis buvo ir Turku universiteto (Suomija) mokslininkės Kirsi Hänninen pranešimas „Nežemiškos ateities vizijos“ (*Extraterrestrial visions of the future*) apie tris suomių, kurie tikį bendravę su ateiviais ir iš jų sužinoję apie pasaulio ateitį. Irina Sadvina iš Tartu universiteto (Estija), skaitė pranešimą apie šiuolaikinį vedų kultūros judėjimą Rusijoje „Vedų tikėjimas ir praktika Rusijoje: juokai, kūrybingumas ir pasipriešinimas“ (*Beliefs and practices of Russian vedism: jokes, creativity and resistance*). Paaiškėjo, kad Rusijoje šis judėjimas yra gana populiarus tarp jaunų žmonių, nes jiems toks judėjimas asocijuojasi su laisve, ekologija ir natūralizmu. Kongrese pranešimus skaitė ir lietuvių mokslininkai: Laima Anglickienė, Salomėja Bandoriūtė, Lina Būgienė, Jurga Jonutytė, Bronislava Kerbelytė, Aelita Kesminienė, Julija Ladygienė, Jurgita Macijauskaitė-Bonda, Radvilė Racėnaitė, Lina Sokolovaitė, Jūratė Šlekonytė, Giedrė Šmitienė, Daiva Vaitkevičienė, Jurgita Ūsaitytė. Pranešimų tematika buvo labai įvairi. Teko proga pamatyti ir išgirsti tokius folkloristikos mokslo koryfejus kaip Pensilvanijos universiteto (JAV) mokslininką Dan Ben-Amosą, kuris savo pranešime „Nuo Rudaševskio iki Sutskeverio: „Vilniaus geto folkloro paieškos“ (*From Rudashevsky to Sutskever: In search of the ghetto Vilna folklore*) kalbėjo apie ne visai sėkmingas Vilniaus žydų bendruomenės folkloro paieškas, remdamasis žiniomis

apie Rudaševskio ir Sutskeverio paliktus raštus, taip pat pirmininkavo antrojoje plenarinėje sesijoje, Francisco Vaz da Silva (Portugalija), Annikki Kaivola-Bregenhøj (Suomija) ir kt. Pastaroji mokslininkė pasakojo apie skaudžius karo veteranų prisiminimus, kurie taip pat analizuojami kaip folkloro naratyvai atkreipiant ypatingą dėmesį į emocinį pateikėjų poveiklį. Šis pranešimas klausytojams atskleidė platų folkloristikos mokslo tyrimų lauką – biografinių ir autobiografinių atsiminimų tyrimus, kurių interpretacijos ypač populiarios šiuolaikiniuose folkloristikos moksliniuose darbuose.

Apibendrinant *ISFNR* kongreso pranešimų gausą, galima teigti, kad šiuolaikiniai folkloro tyrimai yra intensyvūs ir labai platus. Šis kongresas – svarus įrodymas, kad folkloristika yra gyvas, funkcionuojantis mokslas. Visuomenę derėtų supažindinti su šiuolaikiniu folkloru, kad folkloro sąvoka pakeistų savo įvaizdį atskleisdama modernius ir visuomenei įdomius mokslinių tyrimų pavyzdžius.

Kongreso metu buvo surengta Tarptautinės folkloro naratyvų tyrimų draugijos (*ISFNR*) narių naujausių leidinių paroda. Mokslininkai atvežė į Vilnių daug vertingų knygų, kurias padovanojo Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui. Birželio 27 d. įvyko visuotinė *ISFNR* narių asamblėja, kurioje buvo aptarti svarbiausi draugijos darbo klausimai ir antrai kadencijai perrinktas draugijos prezidentas – Ulrichas Marzolphas iš Getingeno Georg-August (Vokietija) universiteto. Mokslinių pranešimų ir įvairių kongreso renginių organizavimu rūpinosi Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Sakytinės tautosakos skyriaus vadovė, vyr. mokslo darbuotoja Lina Būgienė. Ką buvo suplanavusi, viską puikiai nuveikė, spėjo maloniai bendrauti su kongreso svečiais, išspręsti iškilusias

problemas, pabūti gide Vilniuje. Kongreso laisvalaikio programa buvo turininga: ekskursijos, iškilmingas kongreso atidarymas Didžiajame Vilniaus universiteto kieme, uždarymo vakaras Vilniaus Rotušėje, lietuviško folkloro vakaras, kuriame koncertavo „Trys keturiose“, „Dijūta“, kongreso dalyviams demonstruotas Sudheerr Gup-

ta filmas „Dancing Pandavs“. Ketvirtoji kongreso diena buvo skirta kelionėms po Lietuvą. Buvo pasirinktos netolimos vietovės Dzūkijoje ir Aukštaitijoje: Aukštaitijos nacionalinis parkas, Biržai, Kaunas, Rumšiškės, Kernavė, Trakai, ekskursija po Vilnių ir Lietuvių literatūros ir tautosakos institutą.

Salomėja Bandoriūtė

XI SIEF kongresas Tartu

2013 m. birželio 30 – liepos 4 dienomis Tartu universitete (Estija) vyko vienuoliktasis SIEF kongresas. Konferencijos mokslinį komitetą sudarė Jasna Čapo Žmegač, Valdimar Hafstein, Kristin Kuutma, Peter Jan Margry, Dorothy Noyes, Cristina Sánchez-Carretero, Elo-Hanna Seljamaa, Ergo-Hart Västrik. Organizacinį komitetą sudarė Tartu universiteto atstovai: Kristin Kuutma, Elo-Hanna Seljamaa, Ergo-Hart Västrik, Ester Bardone, Kirsti Jõesalu, Ülo Valk, Art Leete; Estijos literatūros muziejaus darbuotojai: Risto Järv, Mare Kõiva; Talino universitetui atstovavo Patrick Laviolette, o Estijos nacionaliniam muziejui – Pille Runnel.

Kongrese dalyvavo 450 antropologų, etnologų, folkloristų ir kitų disciplinų atstovų, besidominčių Europos kultūros problemomis. 63 sekcijų darbe dalyvavo ir 5 Lietuvos atstovai.

Lietuvos istorijos instituto etnologė Skaidrė Urbonienė sekcijoje „Apmąstant kultūrinį namų įvaizdį: artimieji ir tolimieji namai“ perskaitė pranešimą „Namų“ ženklai ir simboliai lietuvių išseivijoje JAV“. Toje pačioje sekcijoje ir Vytauto Didžiojo universiteto Sociologijos katedros atstovė Ieva Kripienė skaitė pranešimą „Lietuvių „namai“ Niujorke: nuo kultūrinių simbo-

lių iki socialinės vaizduotės“. Kiti pranešėjai iš Lietuvos atstovavo Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriui. Rasa Paukštytė-Šaknienė sekcijoje „Šventė ir ritualas visuomenės atsinaujinime“ perskaitė pranešimą „Kalendorinė šventė šeimoje. Kūčios ir Kalėdos Lietuvoje“. Žilvytis Šaknys dalyvavo sekcijos „Ritualinių metų diferenciacija laike ir erdvėje: selektyvumas ir jo priežastys“ darbe ir perskaitė pranešimą „Užgavėnės: „religinė“, „socialistinė“ ir „lietuviška“ šventė“. Vytautas Tumėnas sekcijoje „Nematerialaus kultūros paveldo koncepcijos cirkuliacija nacionalinėje politikoje ir įstatymuose“ perskaitė pranešimą „Nematerialaus kultūros paveldo nacionalinės įstatymų leidybos koncepcijos problemos. Lietuvos atvejis“. Taip pat Lietuvai buvo svarbus ir SIEF darbo grupės „Ritualiniai metai“ posėdis. Jame buvo pristatyta Arūno Vaicekausko parengta Ritualinių metų penktoji knyga *Kaukės galia* (Vaicekauskas Arūnas (ed.). 2013. *The Power of Mask. Ritual Year 5*. Kaunas: Vytautas Magnus University, 150 p.). Daugelį simpoziumo dalyvių sudomino SIEF generalinė asamblėja. Jos metu buvo apibendrinta darbo grupių veikla. Išrinkta ir nauja šios organizacijos vadovybė. Vietoje Lietuvos etnologams ir antropologams ge-

rai pažįstamo Ullricho Kockelio išrinktas naujas *SIEF* prezidentas – Valdimaras Tr. Hafsteinas (Airija) ir viceprezidentė Clara Saraiva (Portugalija) (vykdantysis viceprezidentas Peteris Janas Margry iš Olandijos perrinktas) ir 5 valdybos nariai: Pertti Anttonen (Suomija), Tine Damsholt (Danija),

Laurent Fournier (Prancūzija), Arzu Öztürkmen (Turkija), Monique Scheer (Vokietija) (Jasna Čapo Žmegač iš Kroatijos perrinkta antrai kadencijai).

Asamblėją užbaigė labai patraukliai parengta 2015 m. *SIEF* kongreso Zagrebe prezentacija.

Žilvytis Šaknys

X Rusijos etnografų ir antropologų kongresas

2013 metų liepos 2–5 d. Maskvoje, Rusijos mokslų akademijos N. Miklucho-Maklajaus etnologijos ir antropologijos instituto patalpose įvyko dešimtas Rusijos etnografų ir antropologų kongresas. Pagal nusistovėjusią tradiciją vienas renginys vyksta kuriame nors nacionaliniame federacijos subjekte, kitas – Rusijos mieste. Maskvai dešimtas teko todėl, kad prieš tai vyko Petrozavodske, Karelijoje. Tačiau buvo ir kita proga – paties Instituto 80-mečio jubiliejus. Nors instituto ištakos siejamos su Petro I laikais įsteigtos Kunstkameros veikla ir pradėtomis kaupti kolekcijomis (Kunstkamera šiandien yra šio instituto padalinys), tačiau etnografinius tyrimus vykdanči institucija buvo įkurta 1933 m. Leningrade (dab. Sankt Peterburgas). Leningrado blokados dienomis 1943 m. institutas buvo evakuotas į Maskvą ir nuo to laiko tapo etnografijos (etnologijos) SSRS, o dabar Rusijos federacijos pagrindine moksline įstaiga. 1947 m. institutas pavadintas N. Miklucho-Maklajaus vardu. Šis rusų keliautojas daugiausia mokslui nusi-pelnė 1871–1877 m. tyrinėdamas Naująją Gvinėją, apie kurią yra palikęs daugybę kelionių ir mokslinių stebėjimų užrašų. Neatsitiktinai jau kuris laikas jo gimimo diena – liepos 17 d. – Rusijoje švenčiama kaip Etnografo diena.

Tačiau dešimtas kongresas vyko šalia džiugių jubiliejinių akcentų ir gresiančio pertvarkymo akivaizdoje. Rusijos vyriausybė buvo pateikusi Rusijos Valstybės Dūmai Mokslų akademijos reorganizavimo projektą. Tad jau atidarymo metu buvo pažymėta, kad kongresas vyksta dramatiškomis dienomis. Vis dėlto galutiniame projekte, patvirtintame jau po poros mėnesių, planas jungti institutą su kitomis institucijomis ir perkelti į kitas patalpas buvo atidėtas.

Visi Rusijos etnografų ir antropologų kongresai pasižymi dalyvių gausa. Be etnologų, čia dalyvavo istorikai, folkloristai, sociologai, antropologai ir kitų gretutinių mokslų atstovai. Kongreso organizatoriai iš daugiau kaip 2000 paraiškų galimybę dalyvauti jame suteikė apie 1300 atstovų iš visų Rusijos Federacijos regionų mokslo įstaigų. Taip pat buvo gauta 260 užsienio mokslininkų paraiškų iš 24 užsienio valstybių. Todėl net ir neatvykus daliai įtrauktų į programas dalyvių, kongrese perskaitytų pranešimų skaičius artėjo prie tūkstančio, nes dalis dalyvių (taip pat ir šių eilučių autorius) pranešimus skaitė ne vienoje, bet dviejose sekcijose.

Kongreso organizatoriams teko sun- kas uždavins sutalpinti ir suderinti 40 sekcijų ir 5 apskritų stalų veiklą. Kadangi

institutas įsikūręs tame pačiame dangoraižyje, kuriame bazuojasi Mokslų akademijos vadovybė ir keletas institutų, sekcijos buvo išbarstytos po visą pastatą, kai kurie posėdžiai vyko netgi darbo kabinetuose. Kelios sekcijos dirbo ir kitų Maskvos mokslinių institucijų patalpose. Tačiau plenarinių posėdžių pranešimai, apsilankymas keleto sekcijų darbe, informacinė medžiaga leido susidaryti bendrą kongreso ir nagrinėjamų klausimų vaizdą.

Kongreso teminė kryptis, kaip ir dera vykstančiam Maskvoje moksliniam renginiui, buvo skirta miesto etnologinėms problemoms. Kaip buvo paskelbta kongreso programoje, „miesto antropologija valstybei yra viena iš prioritetinių tyrinėjimo krypčių.“ Ši mintis pradėta eksploatuoti kongreso parengiamuoju laikotarpiu, formuluojant jo koncepciją, nes Rusija miesto kultūra visuomet didžiavosi, o šiuolaikinis miestas yra tapęs valstybės modernizavimo garantu. Tokie motyvai nulėmė kongreso temos pavadinimą: „Šiuolaikinis miestas ir socialinė-kultūrinė Rusijos modernizacija“. Neatsitiktinai kongresą pradėjęs Instituto direktorius akademikas Valerijus Tiškovas nušvietė pastarųjų metų pagrindines mokslines instituto veiklos kryptis ir, plėtodamas mintį apie etnologinio bei antropologinio miestų tyrimo svarbą, pabrėžė, kad tai aktuali mokslinė ir praktinė problema, nes dauguma šiuolaikinės Rusijos gyventojų yra miestiečiai.

Aptariant kongreso tematiką reikia pažymėti dažnai jame skambėjusį etninių procesų ir konfliktų motyvą. Mat posovietinėje erdvėje vykstantys aktyvūs politiniai procesai į valstybės miestus „išmetė“ gausybę artimo ir netgi tolimo užsienio migrantų, stipriai veikiančių urbanizacijos procesus, ekonominę ir socialinę miestų raidą. Tapusi antra pagal emigrantų skaičių pasaulio valstybe, ji kartu išgyvena ir įvairias etnokonfesinio pobūdžio problemas. Neatsitiktinai kongrese buvo su-

rengtas specialus simpoziumas „Pilietinių struktūrų tarpininkavimo galimybės siekiant užkirsti kelią etniniams konfliktams ir juos sureguliuoti“. Tai neabejotinai jautri ir sunki problema iš sovietinio režimo pasekmių ir mąstymo besivaduojančiai šaliai. Atsiranda požiūrių į ją įvairovė, pradedant radikaliais užmojais tramdyti migracinius srautus ir baigiant pastangomis demokratinėmis priemonėmis integruoti migrantus į miestų visuomenę. Kaip matyti iš paskelbtos kongreso medžiagos, jo metu spaudai duotame interviu V. Tiškovas pareiškė kritišką požiūrį į netgi moksliniuose sluoksniuose formuluojamą Kaukazo ir Pavolgio, kaip etnoreliginių konfliktų zonų, įvaizdžio supratimą ir tokio politizuoto diskurso pateikimą mokslinei diskusijai. Neatsitiktinai netgi radikalaus islamo skverbimosi į naujus regionus akivaizdoje apskrito stalo „Kaukazas Rusijos istorijoje: diskusinės problemos“ metu V. Tiškovas siūlė nedramatizuoti situacijos, nes daugiatautiškumas nėra savaime nei blogis, nei gėris. Tai tiesiog istorinė duotybė ir ją reikia laikyti būtent tokia ir siekti skirtingų tautybių ir konfesijų žmonių sugyvenimo. Jis tiki, kad valstybės politika bus palanki ir sėkminga integracinių procesų raidai ir pilietinės Rusijos Federacijos visuomenės formavimo plėtotei. Tokie pasvarstymai neabejotinai parodo jautrių problemų mokslinio gvildenimo politinę reikšmę. Neatsitiktinai, be mokslo institucijų, kongresą rėmė Maskvos vyriausybė, o atidarymo metu dalyviai išgirdo prezidento V. Putino sveikinimo tekstą.

Konkretizuojant kongreso metu vykusias diskusijas, reikia pažymėti, kad pirmą jo dieną, plenariniame posėdyje, be žymių Rusijos mokslininkų, pasisakė Makso Planko instituto direktorius Giunteris Šlee (Vokietija), Aberdino (Škotija) universiteto antropologijos profesorius Devidas, kalbėję apie etnologijos ir antropologijos uždavinius bei kryptis miesto tyrimuose.

Tačiau ne oficialūs, nors ir programiniai pranešimai formuluoja renginio turinį ir sėkmę. Neabejotinai įdomiausi ir probleminiai klausimai aptariamai sekcijoje. Tai atskleidžia kongreso programoje išvardintų temų įvairovė, kuri apėmė etninės politikos megapoliuose, migracijos klausimų, multikultūralizmo, ksenofobijos ir prievartos miesto aplinkoje, urbanizacijos fenomeno, miesto identiško, miesto subkultūrų nagrinėjimą. Taip pat gvildenta įvairios mažųjų miestų gyvenimo ir išlikimo problemos, genderiniai, šeimos, religiniai, etnokonfesiniai miestiečių gyvenimo, fizinės antropologijos klausimai. Kadangi miestai Rusijoje visada buvo žydų gyvenama teritorija, pirmas iš dešimties kongresų turėjo šiai tematikai skirtą vieną iš penkių apskrito stalo diskusijų, pavadintą „Žydai kaip tradiciškai miesto gyventojai: praeitis ir dabartis“. Tiesa, paskutinės kongreso dienos rytiniame posėdyje kalbėjusiųjų diskusijos krypo istorinio žydų gyvenimo imperijoje diskurso link. Ir tai suprantama. Rusijos imperijoje galėję reikštis kaip žydų bendruomenės nariai, sovietmečiu jie pavirto tarybiniais žmonėmis. Todėl ir mano pranešimas įsikomponavo į žydų istorijos aptarimo kontekstą. Teko kalbėti apie visuomeninį kultūrinį Lietuvos štetlų gyvenimą 1920–1940 m.

Kadangi viena dabartinių mano mokslinių interesų kryptis yra švenčių mieste nagrinėjimas, tai daugiausia teko dalyvauti V simpoziumo („Tradicinė kultūra mieste“) 20 sekcijos „Šiuolaikinio miesto šventinis kalendorius“ darbe. Šioje sekcijoje skaičiau pranešimą, skirtą XX a. pabaigoje Vilniuje atgimusioms religinio pobūdžio procesijoms ir eitynėms bei jų reikšmei šiuolaikinio Vilniaus šventinei kultūrai aptarti. Aktyvus švenčių realios būklės nagrinėjimas sekcijoje parodė, kiek sudėtingos ir ieškojimų stadijoje yra atsidūrusios

miesto šventės posovietinėje erdvėje. Pranešimų skalė plati. Tai pranešimai pradedant studentišku švenčių realijų nagrinėjimu (A. Pekina, Petrozavodskas), baigiant tradicijų ir novacijų šventėse gvildinimu (I. Aksenova, Novosibirskas). Klasifikacines švenčių problemas išryškino teoriniai T. Zolotovas (Omskas) svarstymai. Be šių, norisi pažymėti baltarusės O. Izotovas pasisakymą apie Minsko srities mažų miestų amatų šventes, kuriame, be kita ko, buvo aptariamai dirbinių iš šiaudų (lietuviškų atitikmenys – sodai) gamybos konkursai. Taigi dalyvavimas sekcijos darbe ir diskusijose leido pajusti posovietinės erdvės švenčių problemų tapatumus ir kuriamos miestų švenčių sistemos labilumą laike: gana daug vyksta vienetinių, proginių švenčių. Ryškus siekis kalendorinėse šventėse ne tik atskleisti krikščionišką turinį, bet ir išryškinti ikikrikščionišką paveldą apeigose ir papročiuose.

Kongresas baigėsi Etnografų ir antropologų asociacijos vykdomojo komiteto posėdžiu, kurio sprendimas su kitais dokumentais buvo paskelbtas Plenariniame posėdyje Mėlynojoje Rusijos mokslų akademijos salėje. Vienuoliktą kongresą 2015 m. nuspręsta surengti Jekaterinburge, todėl buvo išrinkti būsimos kongreso vykdomieji organai ir kitos struktūros, rengsiančios svarbiausią Rusijos etnologų ir antropologų sambūrį. Baigiant apžvalgą verta pažymėti, kad, kaip ir kituose kongresuose (dalyvauta penkiuose), taip ir jubiliejiniame tvyrojo produktyvi, geranoriška diskusinė atmosfera. Kadangi dauguma pranešimų yra aktualių paskutiniųjų metų mokslinių tyrimų pristatymas, atidesnis susipažinimas su mokslinėmis ir organizacinėmis Rusijos mokslininkų problemomis nėra tuščias laiko leidimas, o naudingas informacine ir dalykine prasme kūrybinis procesas.

Trys SIEF tyrimo grupės *Ritualiniai metai* konferencijos

Tarptautinė etnologijos ir folkloro draugija *International Society of Ethnology and Folklore (SIEF)*, veikianti nuo 1964 m., telkia mokslininkus, užsiimančius Europos etnologijos ir folkloro studijomis. *SIEF* nariai buriasi į darbo grupes pagal tam tikrą tyrimų tematiką. Šiuo metu veikia aštuonios *SIEF* darbo grupės. Viena aktyviausių darbo grupių, sutelkusi įvairių šalių mokslininkus, yra „Ritualinių metų“ grupė. Nuo 2005 m. ji kasmet rengia mokslines konferencijas ir jų pagrindu leidžia mokslo straipsnių rinkinius. 2009 m. grupės 5-oji konferencija „Kaukės galia“ vyko Vytauto Didžiojo universitete Kaune. Pranešimų pagrindu išleistas straipsnių rinkinys (Vaicekauskas Arūnas (ed.). 2013. *The Power of Mask. Ritual Year 5*. Kaunas: Vytautas Magnus University) buvo pristatytas *SIEF* kongrese Tartu 2013 m. Šios grupės konferencijose dalyvauja įvairių humanitarinių ir socialinių mokslų sričių mokslininkai: etnologai, folkloristai, kultūros antropologai, istorikai, sociologai, psichologai iš įvairių pasaulio šalių.

Nuo 2011 m. teko dalyvauti trijose šios grupės surengtose konferencijose, kurias čia trumpai ir apžvelgsiu.

2011 m. lapkričio 11–13 d. Slovėnijos mokslo ir meno akademijos Slovėnijos etnologijos institute Liublianoje vyko septintoji *SIEF* darbo grupės „Ritualiniai metai“ konferencija „Tyrėjų ir atlikėjų bendrai kuriamas paveldas“ (*Researchers and performers co-designing heritage*). Konferencijoje nagrinėtos problemos, susijusios su nematerialiuoju kultūros paveldu, jo atlikėjais ir kūrėjais, atlikėjų ir tyrėjų tarpusavio santykiais, įtakomis. Kaip pabrėžė konferencijos organizacinio komiteto nariai Jurijus Fikfakas (Slovėnijos etnologijos institutas, Liubliana), Laurent S. Fournier

(Nanto universitetas, Prancūzija) ir Emily Lyle (Edinburgo universitetas, Škotija), šiandien akademinis tyrėjas nėra vienintelis, tyrinėjantis tradicinę kultūrą. Atlikėjai (muzikantai, šokėjai, meistrai) ir kiti tradicinės kultūros puoselėtojai (švenčių organizatoriai, ansamblių vadovai, muziejininkai) taip pat studijuoja mokslininkų straipsnius, monografijas, patys renka medžiagą, bendrauja, konsultuojasi su tyrėjais. Svarbus mokslininkų ir atlikėjų veiklos aspektas yra tarpusavio pagalba ieškant ir nustatant autentiškus pavyzdžius ir rengiant scenarijus, kad būtų tinkamai išlaikyta ir atlikta liaudies kultūrinė-ritualinė tradicija.

Konferencijos darbas vyko keturiuose sekcijose, kurių metu buvo perskaityta 30 pranešimų. Mokslininkai, remdamiesi savo šalies situacija, analizavo kurio nors nematerialaus paveldo reiškinio svarbą šiuolaikinėje visuomenėje, jo gyvavimą kaimo ir miesto aplinkoje, taip pat nagrinėjo, kaip tam tikrą paveldą priima ir suvokia jo kūrėjai bei atlikėjai, taip pat žiūrovai, ir kaip jį suvokia įvairios institucijos, kiek tradicijai įtakos daro UNESCO kultūros paveldo ir jo išsaugojimo apibrėžimai. Taip pat buvo analizuojamas ir turizmo poveikis nematerialiam kultūros paveldui. Antai Terry Gunnell (Islandijos universitetas, Reikjavikas) aptarė dėl turizmo įtakos sparčiai plintanti ritualų vizualizavimą, Johnas Helslootas (Meertenso institutas, Amsterdamas, Olandija) – organizacijų, kurios finansuoja atlikėjus, daromą įtaką šventėms mieste. Karnavalo tradicijų vietą dabarties visuomenėje aptarė Arūnas Vaicekauskas (Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas), politikos ir reklamos įtaką tradicijai – Irina Sedakova (Slavistikos institutas, Maskva,

Rusija). Mokslininko ir atlikėjo, žiūrovo ir atlikėjo santykius nematerialaus paveldo sferoje, mokslininko tapimą informantu nagrinėjo Nancy McEntire (Indianos universitetas, Indiana, JAV), Davidas Stanley (Vestminsterio koledžas, Salt Lake City, JAV), Skaidrė Urbonienė (Lietuvos istorijos institutas, Vilnius), Aida Rancane (Latvijos universitetas, Ryga). Aado Lintropas (Estijos folkloro archyvas, Tartu) atkreipė dėmesį į būtinybę parengti tyrėją susitikimui su informantu, ypač jei informantas priklauso kitai etninei-kultūrinei grupei. Tatjana Minniakhmetova (Insburo universitetas, Austrija) aptarė moralinį tyrėjo kodeksą, kurio privalu laikytis tiriant tam tikrus ritualus, apeigas. Neopagonybės ritualų atlikėjams buvo skirti Leono Van Guliko (Neimegeno Radboud universitetas, Neimegenas, Olandija) ir Kamilos Velkoborskos (Vakarų Bohemijos universitetas, Pilzenas, Čekija) pranešimai. Apie šiuolaikinių technologijų suteiktą galimybę distanciniu būdu dalyvauti šventėse kalbėjo Marlene Hugoson (Kalbos ir folkloro institutas, Upsala, Švedija). Socialinius-politinius ir ideologinius faktorius, darančius įtaką liaudies tradicijai Slovėnijoje, aptarė Mateja Habinc (Liublianios universitetas, Slovėnija) ir Marija Klobčar (Slovėnijos etnologijos institutas, Liubliana). Lokalinės istorijos ir kolektyvinės atminties, liaudies religingumo ir kalendoriaus sąveikas gvildeno savo pranešimuose Evy Håland (Atėnų universitetas, Graikija), Svetlana Sidneva (Lomonosovo universitetas, Maskva, Rusija), Karen Bek-Pedersen (Aberdino universitetas, Didžioji Britanija), Arne Amundsen (Oslo universitetas, Norvegija). Apie antiglobalias, antikomunistines ir ekologines tendencijas šių dienų vengrų festivaliuose kalbėjo Ištvanas Povedakas (B. Sándoro religijotyros institutas, Segečas, Vengrija). Mokslo metų ritualus švietimo sistemoje apžvalgė Mare Koiva (Estijos

literatūros muziejus, Tartu) ir Jonathanas Roper (Tartu universitetas, Estija).

Taigi, be pagrindinės problematikos, buvo pranešimų, kuriuose nagrinėtos ir kitos etnologijos bei folkloro problemos. Vis dėlto vyravo pranešimai, nušviečiantys pagrindinę konferencijos temą, t. y. atlikimo-atlikėjo-tyrėjo santykius nacionalinio paveldo kontekste. Diskusijose tradicinės kultūros specialistai dalijosi mintimis apie tai, kaip jų lauko tyrimų patirtis, sukaupta fiksuojant ritualus, pritaikoma atgaivinant, permąstant ir perdirbant tradicijas. Buvo atkreiptas dėmesys į šiandienines ritualų transformacijas, kurias sukelia globalizacija, siekis išlaikyti nacionalinę specifiką bei noras būtinai išlaikyti tam tikrą reiškinį kaip gyvąją tradiciją. Taip pat pabrėžta, kad šiuolaikinėje visuomenėje atkuriant nacionalinį paveldą būtina atsižvelgti ir į kitus įtaką darančius veiksnius. Tai pirmiausia įvairių įstaigų veikla – nuo vietinių valdžios institucijų ir švietimo įstaigų iki komercinių ir turistinių bei tarptautinių organizacijų (pavyzdžiui, UNESCO). Be to, šiuolaikiniams tyrimams ir santykiams su atlikėjais, tradicijų kūrėjais ir tęsėjais svarbios tampa šiuolaikinės ryšių priemonės, ypač internetas, skaitmeninės technologijos.

Pranešimų pagrindu parengti straipsniai buvo išspausdinti tęstiniame Slovėnijos etnologijos instituto leidžiamame žurnale *Traditiones* (2012, 41(1)) ir išleisti atskiru straipsnių rinkiniu: Fikfak Jurij, Fournier Laurent Sébastien (eds.). 2012. *The Interplay of Performances, Performers, Researchers, and Heritages*. Ritual Year 7. Ljubljana: ZRC Publishing.

VIII SIEF darbo grupės „Ritualiniai metai“ konferencija vyko 2012 m. birželio 26–29 d. Plovdive (Bulgarija). Konferenciją organizavo Bulgarijos mokslo akademijos Etnologijos ir folkloro institutas kartu su Plovdivo Paisyi Hilendarski universitetu.

Šįkart pagrindine konferencijos tema buvo pasirinkta aktuali įvairioms humanitarinių mokslų šakoms migracijos problema. Dalyviai perskaitė 40 pranešimų bei 4 plenarines paskaitas, davusias akcentą kiekvienos konferencijos dienos pranešimams. Darbas vyko dešimtyje sekcijų, nagrinėjančių dvi temas – tai ritualiniai metai migrantų bendruomenėse ir idėjų migracija.

Keli bulgarų mokslininkai iš Paisyi Hilendarski universiteto bei Etnologijos ir folkloristikos instituto (Sofija) pristatė migrantų, gyvenančių palei Bulgarijos-Turkijos sieną, ritualus (Valentina Ganeva-Raičeva, Nikolajus Vnukovas, Meglena Zlatkova, Lina Gergova). Irina Stahl (Sociologijos institutas, Bukareštas, Rumunija), Ana Stefanova ir Vihra Bajeva (Etnologijos ir folkloristikos institutas, Sofija, Bulgarija), E. Håland nagrinėjo šventųjų kulto eksportą ir importą šalyse, turinčiose bendras sienas, ir jų liaudiškojo gerbimo ritualo raidą naujose vietose. Katarina Ek-Nilsson (Kalbos ir folkloro institutas, Upsala, Švedija) aptarė „vietinių“ šventųjų kulto ritualus ir jų transformacijas šiandien, Božena Gierek (Krokvos Jogailaičių universitetas, Lenkija) – kaip vietinius šventuosius priima atvykėliai iš kitų šalių, Rachele Sharaby (Bar Ilan universitetas, Izraelis) – kaip į šalį migrantų atneštas lokalus kultas tampa nacionaliniu. Inesa Runce (Latvijos universitetas) nagrinėjo kalendorinių ritualų migraciją iš vienos šalies į kitą, pasiremddama Helovyno tradicija Latvijoje. Kiti pranešėjai diskutavo apie migrantų kultūrinį prisitaikymą, kai namuose jie atlieka savo atsineštinius ritualus, o viešojoje erdvėje atlieka tos šalies, kurioje gyvena, ritualus. Antai Jekaterina Anastasova (Etnologijos ir folkloro institutas, Sofija, Bulgarija) nagrinėjo vieną migracijos aspektą, kurį lemia tarptautinės santuokos. Ji kalbėjo apie ritualinių valgių reikšmę išlaikant tarp migrantų (daugiausia moterų) gimtąjį ritualinių kalendorių. Mišrių santuokų temą tęsė

kitą bulgarė Marija Kissikova-Petrova (Paisyi Hilendarski universitetas), kuri aptarė bulgarių religinį tapatumą naujoje kultūrinėje aplinkoje. Buvo aptartos ir kitos su migrantais susijusios temos. S. Urbonienė kalbėjo apie žymių lietuvių emigrantų įamžinimo formas ir ritualus. „Sudvigubintą“ pranešimą, kuriame lyginami medicininiai ritualai, susiję su šventais medžiais Švedijoje ir JAV, įdomiai pateikė M. Hugoson ir N. McEntire. Tarp akademiinių pranešimų išsiskyrė olando L. Van Guliko prezentacija, kurios metu jis interviu metodu gyvai apklausė vieną sparčiai populiarėjančio ir migruojančio po įvairias šalis tarptautinio mokymo ir maginės praktikos *Wicca* judėjimo, atskirose šalyse turinčio tam tikrą specifiką, atstovę Morganą Sitow (Olandija), kuri prisistato esanti „ragana“.

Taigi įvairių sričių specialistų – etnologų, folkloristų, istorikų, sociologų, religijotyryninkų, psichologų, muzikologų – dalyvavimas diskusijoje praplėtė tarpdisciplininį požiūrį, įgalino migracijos temą aptarti visapusiškai. Pranešimus ketinama išleisti atskiru leidiniu 2013–2014 m.

IX *SIEF* darbo grupės „Ritualiniai metai“ konferencija vyko 2013 m. kovo 14–16 d. Segede (Vengrija). Ją organizavo Segedo universiteto Etnologijos ir kultūros antropologijos katedra. Konferencija buvo skirta nagrinėti ritualinių metų, švenčių santykį su politika.

Konferencijos darbas vyko 11 sekcijų, kuriose buvo nagrinėjama, kaip per ritualinius metus keičiasi švenčių ir nacionalinių šventadienių struktūra, simbolinis švenčių turinys; ritualų politika ir politinių ritualų simbolika; populiariųjų ritualų politinis turinys; liaudies kultūros panaudojimas politiniuose ritualuose; santykis tarp bažnyčios, nacionalinių, lokalinių, bendruomenės, šeimos švenčių; politikų ir tyrėjų santykiai; politiškai korektiški ir nekorektiški ritualai. Konferencijoje buvo perskaityti 28 pranešimai ir trys plenarinės

paskaitos. Kaip pabrėžta plenarinėse paskaitose, kurias skaitė Ritualinių metų darbo grupės prezidentė E. Lyle, Gabor Barna (Segedo universitetas) ir L. S. Fournier, šventės ir ritualiniai metai išreiškia politinį, kultūrinį, religinį ar ideologinį turinį, dažnai tam panaudojamos simbolinės formos. Švenčių turinys kinta laike, juo manipuliuoja įvairios politinės jėgos, ideologijos. Šventės, kaip „išskirtinis“ laikas, teikia galimybių susieti „aukštąsias“ ir „žemasias“ tradicijas, suderinti tradicinės ir populiariosios kultūros elementus ir bendrauti lokaliai ir valstybinės politikos lygmenyse. Be to, politikai dažnai siekia kontroliuoti šventes ir kurti specifinę švenčių politiką. Liaudies (tradicinės) kultūros idėja vaidina įvairius vaidmenis istoriniame, nacionaliniame, politiniame, religiniame ir regioniniame vystymesi, taip pat ir bendruomenės bei tautos kūrime, kuriam vadovauja visuomenė ir valstybė.

Dauguma pranešėjų, nagrinėdami ritualų, švenčių santykį su politika ir ideologija, rėmėsi savo šalių pavyzdžiais. Buvo analizuojamas švenčių panaudojimas politiniais tikslais (Žilvytis Šaknys, Lietuvos istorijos institutas, Vilnius) ir politikos įtaka ritualams (B. Gierek, E. Håland, Elizabeta Warner iš Durhamo universiteto, Didžioji Britanija), nauji ritualai, atsiradę dėl politinių įvykių daromos įtakos (M. Klobčar). Politinių ritualų simboliką nagrinėjo J. Fikfakas, I. Sedakova. Politikos įsikišimą į religijos sritį ir dėl to kintančią piligrimystės į šventas vietas prasmę, pasiremdamas Slovakijos šventos vietos Šaštino miestelyje pavyzdžiui nagrinėjo Aleksandras Bielicis (Oslo universitetas, Norvegija). Politikų veiksmai paskelbiant švenčių dienas Švedijoje ir jų motyvacija bei visuomenės požiūris į tai analizuoti K. Ek-Nilsson pranešime. Vengrijos politiniams ritualams, paminklams, materialiams objektams, reprezentuojantiems vengrų tautinį identitetą neonacionalistinių festivalių metu, skirti

keli Segedo universiteto vengrų mokslininkų pranešimai (I. Povedakas, László Mód). Aukšto rango politikų dalyvavimą etniniuose festivaliuose ir jų įtaką festivalių ritualams aptarė Sergejus Ryčkovas (Kazanės technologijos universitetas, Rusija). Naujų ideologiškai angažuotų memorialinių vietų kūrimo ir ten diegiamų ritualų problematiką nagrinėjo S. Urbonienė. Taip pat nemažai dėmesio buvo skirta religinėms šventėms, jų santykiui su politiniais tam tikro laikotarpio įvykiais (Hee Sook Lee-Niinioja iš Korėjos, I. Stahl, Mihailas Smiljanic iš Informacinių technologijų mokyklos, Belgradas, Serbija). Naujų ideologijų įtaką tam tikrų judėjimų susikūrimui ir švenčių šventimui nagrinėjo T. Minniyakhmetova, Tamiyo Shiroya (Politologijos institutas Aix-en-Provence, Prancūzija). Buvo aptartos ir kitos su ritualiniais metais susijusios temos. Antai Kalėdinio laikotarpio palyginimą Suomijoje ir Japonijoje pateikė Kensuke Shimizu (Turku universitetas, Suomija). Lesley Ham (Harisburgo universitetas, JAV) aptarė lokalias šventes ir jų įtaką amerikiečių identitetui, Aigaro Lielbārdžio (Latvijos universitetas, Ryga) pranešimas skirtas su mirusiais susijusiems ritualams ir jų vietai modernia pasaulyje. Tęsdamos „dvigubo“ pranešimo formą, pradėtą Plovdivo konferencijoje, švedė M. Hugoson ir amerikietė N. McEntire pristatė liaudiško karpų ir nudegimų gydymo praktikas ir ritualus, jų panašumus, būdingus Švedijai ir kaimiškai Iliojaus valstijos daliai (JAV).

Pranešimų pagrindu parengti mokslo straipsniai bus spausdinami Segedo universiteto leidžiamame žurnale *Acta Ethnographica Hungarica*.

Tradiciskai šios grupės konferencijos dalyviams organizatoriai suteikia galimybę dalyvauti ekskursijose, susipažinti su tam tikru etnografiniu tos šalies paveldu, paragauti nacionalinės virtuvės patiekalų.

Štai Liubianos konferencijos dalyviai šv. Martyno, vynuogių augintojų globėjo, dienos (lapkričio 11 d.) vakarą praleido vietiniame vynuinkystės ūkyje klausydami slovėnų liaudies dainų, ragaudami tradicinius patiekalus. Bulgariai organizatoriai pasirūpino išsamia kultūrine dalyvių programa: ekskursija po Plovdivo senamiestį, opera atviraime romėniškame amfiteatre, išvyka į Bačkovo vienuolyną ir Kazanlako

miestą, kuriame aplankėme senovės traukų kapavietę bei miesto apylinkėse plytintį rožių slėnį ir rožėms skirtą muziejų. Sege-
de buvome supažindinti su miesto istorija ir architektūra, ragavome tradicinių vengrų patiekalų, aplankėme netoli Segedo įsikūrusį komunizmo muziejų.

Dešimtoji grupės konferencija, skirta ritualams ir magijai, vyks 2014 m. rugsėjo mėnesį Insbruko universitete Austrijoje.

Skaidrė Urbonienė